

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. An possit dari omissio culpabilis in individuo, absque omni actu
physico voluntatis, qui sit causa vel occasio illius?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

Respondeo distinguendo Majorem : Quo posito ponitur, & quo ablato aufertur, per locum intrinsecum, & tanquam per rationem à priori ; concedo Majorem. Per locum extrinsecum, & à posteriori tantum, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Positâ privatione rectitudinis, peccatum ponitur, & eâ ablata aufertur, à priori & per locum intrinsecum, nego: à posteriori & per locum extrinsecum, concedo. Solutio patet ex supra dictis: ex eo enim quod actus peccaminosus dicat tendentiam ad objectum regulis, morum dissonum, per quam formaliter in ratione peccati & mali moralis constituitur, sequitur quod careat rectitudine sibi debita; scilicet tendentia ad objectum regulis morum consonum; & ita privatio hujus posterioris tendentia est quasi proprietas consequens ad illam priorem; & ab illa inseparabilis: unde cum positâ proprietate ab essentia inseparabili, arguitivè & à posteriori, per locum extrinsecum, ponatur ipsa essentia, & eâ ablata tollatur, positâ privatione rectitudinis, ponitur peccatum, & eâ ablata, aufertur; non à priori, & per locum intrinsecum, sed à posteriori, & per locum extrinsecum: eo proportionali modo quo positâ obscuritate assensus, ponitur actus fidei; & eâ ablata, aufertur; non quod per ipsam obscuritatem constituitur, sed quia illud quod constituit actum fidei, formaliter in quantum hujusmodi, connotat obscuritatem, sive habet constitutere actum fidei; prout obscuritatem connotat.

ARTICVLVS II.

An possit dari omisio culpabilis in individuo, absque omni actu physico voluntatis, qui sit causa vel occasio illius?

§. I.

Quibusdam premissis conclusio negativa statuitur, & auctoritate D. Thomae saluitur.

77 Certum est primò, non posse dari omissionem culpabilem, absque actu aliquo positivo intellectus: quia omisio non potest esse culpabilis, nisi sit voluntaria, nec voluntaria, sine cognitione: cum voluntarium definiatur id quod est à principio intrinseco, cum cognitione. Illa tamen cognitio non semper est causa omittendi, sed multoties ab omissione revocatur, & quantum est de se ad operationem omissioni oppositam inclinat; ut quando intellectus voluntati dicitur conveniens esse hic & nunc sacrum audire; actus enim iste, quantum est de se, ad præcepti observantiam inducit, & consequenter omittendi causa non est.

78 Deinde exploratum est apud omnes, ad omissionem culpabilem non requiri actum directè ad illam terminatum; v.g. ut quis culpabiliter missam non audiat eo tempore quo incipit præceptum, non est necessarium, ut per actum expressum velit missam non audire, sed sufficit ut velit aliquid cum auditione sacri impossibile, v.g. studium ludum, aut venationem; tunc enim omisio missæ indirectè & in sua causa censetur voluntaria, quod sufficit ut sit culpabilis & peccaminosa.

79 Tertio omnes fatentur, regulariter loquendo, non dari omissionem culpabilem absque

A actu aliquo voluntatis, directè vel indirectè ad illam terminato; experientia enim docet, quod quando aliquis omittit actum qui est in præcepto, hoc facit vel quia fugit laborem illius actus, & illum vult non agere, aut quia vult aliquid cum eo impossibile.

Denique ut ad punctum difficultatis veniamus, jam fere omnes concedunt, actum positivum voluntatis non esse de essentia & ratione formali & specifica omissionis culpabilis: nam peccatum omissionis in hoc à peccato commissionis distinguitur, quod commissio actum positivum essentialiter includit, & in illo consistit; secus autem omisio, quæ essentialiter consistit in carentia actus præcepti, seu in privatione illius, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 79. artic. 3. Nihilominus quia plura requiruntur ad existentiam & singularitatem rei, quam ad ejus quidditatem & essentiam (ut patet in homine qui licet ex sua essentia & ratione specifica solum exigat animalitatem & rationalitatem; ut tamen à parte rei existat, quantitatem; figuram ubi, & plura alia accidentia requirit) querimus utrum ad omissionem culpabilem in individuo consideratam, & prout hic & nunc exercetur, necessariò, necessitate non solum morali, sed etiam physica, requiratur aliquis actus voluntatis, directè vel indirectè ad illam terminatus, qui sit causa vel occasio illius; vel an in aliquo casu possit dari omisio culpabilis, absque omni actu? Pro resolutione.

Dico, non posse dari omissionem culpabilem sine actu præcedente, aut concomitante, qui sit causa vel occasio omittendi Ita communiter docent nostri Thomistæ; paucis exceptis, contra Durandum, Suarem; Valentiam; & alios Recentiores.

Probatur primò ex D. Thoma hic qu. 71. art. 5. ubi relatis duabus opinionibus, quæ circa præsentem difficultatem suo tempore circumferantur; aliâ negante posse dari peccatum omissionis sine actu, aliâ id adferente, fert de utraque hoc judicium: *Vtraque opinio secundum aliquid veritatem habet. Si enim intelligatur in peccato omissionis illud solum quod per se pertinet ad rationem peccati, sic quandoque omissionis peccatum est cum actu interiori, ut cum aliquis vult non ire ad Ecclesiam: quandoque vero absque omni actu. Si vero in peccato omissionis intelligantur etiam cause vel occasiones omittendi, sic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse, &c.* Quibus verbis S. Doctor eligit & approbat opinionem requirentem actum ad peccatum omissionis, si hæc exigentia intelligatur solum per modum cause vel occasionis omittendi, quamvis rejiciat illam; si intelligatur de exigentia actus qui sit per se, & tanquam de essentia. Econtra vero extremam opinionem, negantem necessitatem prædicti actus, solum approbat quoad actum qui sit per se; & tanquam de essentia; quoad actum vero qui se habeat per modum cause vel occasionis omittendi, eam rejicit & impugnat. Eodem modo distinguit inter prædictas opiniones qu. 2. de malo art. 1. dicens: *Potesse esse aliquod peccatum, ad quod non requiritur aliquis actus, qui sit de essentia peccati: & in hoc veritatem non habet secunda opinio. Si autem consideretur id quod requiritur ad peccatum, ut causa peccati, sic oportet quod ad quodlibet peccatum, etiam omis-*

omissionis, aliquis actus requiratur. Et inferius A
Ad hoc ergo quod omisso sit peccatum, requiritur
quod causetur ex aliquo actu voluntario. &c.
Et tandem concludit: Sic ergo quantum ad hoc
prima opinio vera est, quod ad omissionem requiritur
actus voluntarius ut causa. Quae testimonia
adeo clara & perspicua sunt, ut nullam inter-
pretationem nisi extortam & violentam admit-
tere possint. Nam quod aliqui dicunt, D. Tho-
mam loqui de eo quod regulariter & secundum
communem legem contingit, non verò de eo
quod fieri posset, metaphysicè loquendo & de B
potentia absoluta, facile confutari potest; I un-
quia S. Doctor locis citatis questionem hanc
non morali modo, aut attentis circumstantiis quae
regulariter contingunt, sed valde metaphysicè,
petitisque rationibus ex ipsis essentis & naturis
rerum, discutit & resolvit: Tam etiam quia
non solum intendit recedere à prima opinione,
ex ea parte quae requirit actum, tanquam de
essentia peccati, sed etiam à secunda, ex ea
parte quae negat requiri semper actum per mo-
dum causae: At haec sententia non poterat ne-
gare, regulariter & de lege ordinaria talem
actum requiri; cum hoc contra evidentem ex-
perientiam pugnet, ut supra ostendimus; sed
solum de lege extraordinaria & in aliquo casu
metaphysico: Ergo cum S. Doctor quoad hoc
praedictam opinionem deserat, manifestum est,
ipsum velle ad omissionem culpabilem necessari-
um esse aliquem actum voluntatis, qui sit causa
vel occasio illius, non solum necessitate morali,
sed etiam physica, aut metaphysica.

82. Confirmatur: D. Thomas supra qu. 6. art. 3. ad
3. ait: *Eo modo non requiritur ad voluntarium actus
cognitionis, sicut & actus voluntatis*: Sed ad om-
missionem voluntariam & culpabilem neces-
sarius est actus intellectus, non solum neces-
sitate morali, sed etiam physica aut metaphysica,
cum repugnet sine cognitione aliquid esse vo-
luntarium, ut patet ex definitione voluntarij:
Ergo & actus voluntatis.

§. II.

Eadem veritas ratione suadetur.

83. NON solum evidentissimis D. Thomae testi-
monijs, sed etiam efficacissimis rationibus
conclusio nostra fulcitur. Prima, quam late pro-
sequuntur Salmanticenses tract. de voluntario
disp. 4. dub. 1. & tract. de peccatis disp. 5. dub. 2.
potest si breviter proponi. Ut omisso aliqua sit
culpabilis, debet esse voluntaria: At secluso
quocumque actu voluntatis, eam antecedente
aut concomitante, non potest esse voluntaria:
Ergo nec culpabilis & peccaminosa. Major pa-
tet, Minor probatur. Omne voluntarium debet
ex inclinatione voluntatis procedere; unde
ea quae fiunt ex violentia & metu, voluntaria
non sunt, quia non procedunt ex inclinatione
voluntatis, sed ex aliquo principio extrinseco:
At omisso secundum se non potest ex inclina-
tione voluntatis procedere, sed tantum ratione
alterius, quod per actum eam concomitantem
vel antecedentem appetitur: Ergo secluso quo-
cumque actu voluntatis, eam antecedente vel
concomitante, non potest esse voluntaria. Ma-
ior est evidens, Minor verò hac ratione suadetur.
Nihil potest ex inclinatione voluntatis pro-
cedere sine motione & influxu sui objecti speci-
ficativi; cum nulla potentia extra limites sui
objecti specificativi egredi valeat: Atqui omis-

sio, cum non apprehendatur ut bona & appe-
tibilis ratione sui, non potest secundum se mo-
vere & allicere appetitum; sed solum ratione
alicujus boni, in ordine ad quod ut utilis ap-
prehenditur: Ergo secundum se non potest ex
inclinatione voluntatis procedere, sed solum
ratione actus eam concomitantis, vel antece-
dentis, quo aliquod bonum appetitur.

Respondent Adversarij, quod ut omisso ali-
qua sit culpabilis, sufficit quod sit voluntaria
moraliter & interpretative, ad quod non requi-
ritur positivus aliquis voluntatis influxus, me-
dià motione objecti specificativi, sed sufficit
quod homo possit & teneatur aliquid facere,
& tamen non faciat.

Sed contra primò: Cum peccatum essentialiter
sit voluntarium eo modo quo aliquid habet
rationem culpae, debet habere rationem
voluntarij: At omisso culpabilis, de quaagi-
mus, non tantum secundum prudentis aestima-
tionem, vel interpretationem, sed vere & re ip-
sa, independenter ab huius vel illius existima-
tione, habet esse peccaminosa, & continet ve-
ram & realem malitiam, quamvis privatam,
per quam in ratione peccati constituitur: Ergo
re ipsa, & independenter ab hominum existima-
tione & interpretatione, subindeque physice &
realiter, & non solum moraliter & interpretative
debet esse voluntaria.

Secundò, Id à quo omisso denominatur vo-
luntaria, debet esse aliquid à parte rei in ipso
omittente: Atqui volitio interpretativa nihil
est in omittente à parte rei, sed in solo intellectu
interpretantis: Ergo ab ea omisso culpabilis
non denominatur voluntaria, sed ab actu phy-
sico & reali eam antecedente vel concomi-
tante.

Dices, omissionem non denominari volun-
tariam ab ipsa formali interpretatione, quae est
in alieno intellectu, sed à fundamento ad ita in-
terpretandum, quod est in voluntate, quoties
adeest potentia & debitum operandi, cum negati-
one operationis.

Sed contra: Ex his tribus quae referuntur, sci-
licet potentia, debito & carentia operationis,
tertium, cum sit ipsa omisso, non potest habere
rationem fundamenti ex quo illa denominetur
voluntaria, ut de se manifestum est; duo verò
priora non sufficient ad rationem fundamen-
ti proximi; quia fundamentum debet esse
tale, quod non separetur ab omissione, sed in-
fallibiliter eam inferat; potentia autem & debi-
tum separantur ab illa: tam in eo qui omittit,
quam in eo qui non omittit repeririuntur: Ergo
praeter illa tria, debet dari actus qui sit cau-
sa omittendi, ad hoc ut omisso denominetur
voluntaria.

Secunda ratio sic procedit: Omisso est veluti
fuga & recessus ab objecto omisso: Sed omnis
fuga, cum versetur circa malum, necessario
supponit affectum erga bonum; quia appetitus
nunquam refugit aliquid ut malum, nisi in quan-
tum amat bonum oppositum, ut docet S. Tho-
mas supra qu. 25. art. 2. ex hoc inferens passio-
nes quae sunt circa bonum, praecedere illas quae
versantur circa malum, & omne odium cantari
ex amore, esseque illo posterius; Ergo omnis
omisso supponit aliquem actum seu affectum
erga bonum, in cuius virtute & non aliter à vo-
luntate exercentur.

Tertia ratio: Voluntas in actu primo manens, 90
peccare

peccare non potest: Sed sine actu physico positivo manet in statu actus primi: Ergo sine actu physico positivo peccare non potest; & consequenter sine illo non potest dari omissio culpabilis. Major est certa: voluntas enim in statu actus primi libertatem non exercet; quod ut peccet necessario requiritur. Minor autem, in qua est difficultas, facile suadet. Nam omne aliud, præter actum physicum, potest voluntati in statu actus primi manenti convenire: Ergo sine actu physico manet in statu actus primi. Consequentia patet, Antecedens probatur. Præter actum physicum, solum potest in voluntate considerari præceptum cum advertentia ad illud, & carentia operationis: Sed voluntati in statu actus primi convenit advertentia ad præceptum, convenit etiam operationis carentia; quamdiu enim est solum in actu primo, non operatur: Ergo omne aliud, præter actum physicum positivum, convenit voluntati in statu indifferentiæ & actus primi.

Respondent adversarij, voluntatem sine omni actu tam physico, quam interpretativo, in statu indifferentiæ, suspensionis, & actus primi manere, & consequenter non posse peccare: Sed si detur in illa actus interpretativus, reduci de actu primo ad secundum; subindeque posse peccare, quamvis omnis actus physicus secludatur ab illa.

Sed hæc solutio confutata manet ex supra dictis: id enim per quod voluntas seipsam determinat, & transfert à statu differentiæ, suspensionis, & actus primi, debet esse à parte rei in ipsa; unde cum actus interpretativus non sit aliquid à parte rei in voluntate omissis existens, sed in solo intellectu interpretantis resideat, non potest voluntatem omissis determinare, nec eam de statu indifferentiæ, suspensionis, & actus primi transferre. Neque valet si recurras ad fundamentum hujus actus, nempe ad potentiam cum obligatione operandi; hæc enim, cum conveniat voluntati in actu primo; eam à statu suspensionis & differententiæ, ad statum actualitatis & exercitij transferre nequeunt.

Quarta ratio præcedentis affinis est, & potest sic proponi. Non potest dari peccatum sine exercitio libertatis Sed libertas per puram omissionem actus exerceri nequit: Ergo pura omissio secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente vel concomitante, nequit esse peccatum. Major patet, Minor probatur. Exercitium voluntatis, ut est liberæ, petit esse vitale: Sed pura negatio vitalis esse non potest: Ergo libertas per puram negationem aut omissionem actus exerceri nequit. Minor videtur certa: Nam vivere in actu secundo est se movere; ab intrinseco: Sed voluntas non se movet per negationem actionis & motus; Ergo negatio actus non est vita, sed negatio vite. Major autem suadet. Voluntas ut liberæ, est potentia vitalis: Ergo exercitium illius, ut liberæ, est exercitium vite, & consequenter vitale. Consequentia patet: nam actus secundus sapere debet naturam & perfectionem actus primi, & exercitium potentia, ejus naturæ commensurari. Unde sicut repugnat exercitium potentia liberæ; ut liberæ; non esse formaliter liberum, ita implicat exercitium potentia vitalis non esse vitale.

Confirmatur: Voluntas dum peccat, & in

Tom III.

actu secundo suam libertatem exercet, non est mortua in actu secundo; quis enim dicat voluntatem in actu secundo mortuam, peccare in actu secundo, suamque libertatem in actu secundo exercere? Ergo dum peccat, & suam libertatem in actu secundo exercet, vivit in actu secundo; subindeque aliquem actum elicit. Consequentia patet: nam sicut inter esse mortuum per carentiam vite per modum actus primi, & vivere in actu primo, non datur medium; ita nec inter vivere in actu secundo, & esse mortuum in actu secundo.

Confirmatur amplius: Libertas in actu secundo est modus vite actualis, seu species illius; Atqui non datur duplex vita in actu secundo, una in negatione motus, altera in motu consistens: Ergo nec duplex libertas actualis, quarum una consistat in actu positivo, altera in negatione actus, seu omissione illius; sed omne exercitium libertatis in actu secundo aliquem actum voluntatis includit, aut supponit: Unde cum peccatum omissionis sit aliquod exercitium libertatis, sine aliquo actu positivo, omissionem antecedente aut concomitante nequit existere.

Ultima ratio sumitur ex inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia: Nam si daretur peccatum omissionis absque omni actu antecedente, vel concomitante, illud pœnâ tantum damni, non verò sensus, puniretur in inferno: Sed hoc absurdum est, cum nullum detur peccatum actuale, cui aliqua pœna sensus non debeat, & solum originale pœnâ tantum damni puniatur: Ergo &c. Sequela Majoris probatur ex D. Thoma 2.2. qu. 79. art. 4. ad 4. ubi docet peccato omissionis pœnam sensus deberi, propter radicem ex qua procedit, licet non habeat ex necessitate actualem conversionem ad aliquod bonum commutabile: Ergo si absque tali radice, quæ est actus physicus positivus, contingeret pœnâ sensus non puniretur in inferno.

§. III.

Præcipue objectiones solvuntur.

OBIECTIONES primò: D. Thomas hic qu. 71. 97 art. 5. sic concludit, Verius dici potest quod aliquod peccatum possit esse absque omni actu: quod docet propter peccatum omissionis: Ergo ex mente D. Thomæ potest dari omissio culpabilis absque omni actu physico voluntatis.

Communis hujus argumenti solutio est, D. Thomam eo loco, & aliis similibus, solum vel le dari posse in individuo omissionem culpabilem, absque actu positivo, qui sit de illius essentia, vel qui directè & per se ad illam tendat, non tamen absque actu, qui sit causa vel occasio illius.

Sed contra hanc solutionem dupliciter instari potest. Primò ex eodem articulo: Nam cum S. Doctor ibi retulisset duas sententias inter se oppositas, quarum una docebat non posse dari peccatum omissionis absque omni actu interiori, vel exteriori, altera ex adverso affirmabat ad omissionem culpabilem nullum actum sive interiorem, sive exteriorem requiri, dicit se mediâ viâ incedere, ac proinde negare aliquid quod prima opinio assererat: Sed talis opinio non postulabat actum tanquam de essentia omissionis; nullus enim opinari potuit omissionem,

Ccc

quæ est pura carentia & non ens, per actum positivum constituitur, aut illum in sua essentia & ratione formalis includere: neque etiam petebat actum, qui directè & per se ad omissionem tendat; cum experientia unicuique constet, multoties se actum aliquem omittere, absq; eo quod id formaliter & directè velit. Solum ergo poterat exigere talem actum ut occasionem & causam per accidens: unde vel S. Thomas in nullo ab ea opinione discederet, vel debet etiã huiusmodi actum denegare.

Deinde eadem solutio seu interpretatio con-

99 futari potest ex his quæ habet idem S. Doctor in 2. dist. 35. quest. 1. artic. 3. ubi hæc scribit: *Quidam dicunt quod in peccato omissionis semper oportet aliquem actum esse, per quem aliquis retardatur ab expletione mandati vel præcepti; sive interioris voluntatis, ut cum aliquis vult præcepto non obedire; sive exterioris, ut cum aliquis facit aliquem actum per quem ab expletione præcepti impeditur; & ponitur exemplum de illo qui nimis vigilat, & non potest surgere hora debita. Sed ista opinio non videtur necessitatem habere: cum enim voluntas sit libera, neque ad aliquid faciendum vel non faciendum determinetur, potest hoc modo prætermittere aliquid, quod eius contrarium non velit, nec de eius contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio quod sit per se impedimentum ejus quod facere tenetur.* Quibus verbis S. Doctor non solum excludit actum qui sit de essentia omissionis, vel qui directè & per se ad illam tendat, sed etiam quemcumque actum antecedentem, aut concomitantem, qui sit causa vel occasio illius; cum asserat voluntatem ob suam indifferentiam posse aliquid prætermittere, nihil cogitando de opposito, nec de aliquo impediendo adimpletionem præcepti. Similia habet ad Annibaldum dist. 36. quest. unica art. 2. ait enim: *Quidam dicunt quod omissionis peccatum esse non potest sine actu ad minus interiori: sed hoc non videtur verum, quia contingit quædamque voluntas nec ad actum debitum, nec ad oppositum movetur, nec ad aliquid ex quo rationem culpæ habere possit: & tamen aliquis efficitur reus omissionis, si non faciat quod tenetur.* Quo nihil clarius & expressius contra nostram sententiam dici potest.

100. Respondetur tamen sustinendo prædictam solutionem seu interpretationem, quam esse de mente D. Thomæ constabit legenti totum illum articulum. Unde ad primam instantiam, concessã Majori, neganda est Minor: nam prima illa opinio postulabat actum tanquam de essentia omissionis; non per modum prædicati essentialis, aut per modum rationis formalis constitutivæ illius (hoc enim nemo potuit opinari) sed ut aliquid complens illam essentialiter in esse voluntariæ & peccaminosæ; vel, quod idem est, tanquam formam, à qua omisio immediate voluntariæ & peccaminosæ denominetur: unde stat D. Thomam, quantum ad aliquid deservisse prædictam sententiam, scilicet quantum ad illud quod asserbat, actum requisitum ad peccatum omissionis, per modum complementi & formæ denominantis ingredi ejus essentiam: & eidem sententiæ adhæsisse, quatenus absolute talem actum ad omissionem culpabilem requirebat, contra aliam opinionem è diametro oppositam, quæ nullo prorsus modo talem actum ad omissionem culpabilem postulabat.

A Ad secundam instantiam respondent aliqui D. Thomam ibi loqui de omissione objective considerata, secundum quam rationem non supponit actum, sed tantum dicit carentiam actus debiti; non verò de illa, quatenus est voluntaria in exercitio, sub qua ratione aliquem voluntatis actum requirit. Sed hæc explicatio manifestè repugnat textui: nam S. Doctor sic ait: *Cum enim voluntas libera sit, nec ad aliquid faciendum vel non faciendum determinetur, potest hoc modo prætermittere aliquid, quod eius contrarium non velit, nec de eius contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio, quod sit per se impedimentum ejus quod facere tenetur.* Sed verba hæc potest hoc modo prætermittere aliquid &c. de omissione in exercitio procedunt: Ergo hæc interpretatio verbis D. Thomæ non convenit. Unde vera solutio est quam tradunt Salmanticensis in tract. de voluntario dist. 4. dub. 1. §. 4. nempe D. Thomam in quæstionibus disputatis, & in summa Theologica, reformasse id quod in libris Sententiarum, & ad Annibaldum docuerat. Et ratio quam adducunt, videtur perspicua. Nam S. Doctor loco citato super Sententias refert duas illas opiniones extremas, quæ tempore ejus circumferebantur, quarum una ad peccatum omissionis indispensabiliter actum exigebat, altera negabat cum aliquo modo requiri; & ibi absolute & sine distinctione rejicit primam sententiam, & secundæ adhaeret. In quæstionibus verò disputatis, & in summa Theologica, refert quidem prædictas opiniones, sed neutram ex toto rejicit, vel admittit, & veluti mediã viã incedit: nam cum prima concedit requiri actum ut causam, quod negabat secunda: cum hac verò negat illum actum esse de eius essentia, sive aliquid complens illam essentialiter in esse voluntariæ & peccaminosæ; quod aliqui ex assertoribus prima existimabant; manifestè ergo reformavit in posterioribus scriptis prædictam secundam sententiam, cui in prioribus magis adhæserat.

D Obijcies secundò: Si ad omissionem culpabilem necessarius esset actus eam concomitans, aut præcedens, maximè ut talis omisio esset voluntaria: Sed absq; e omni actu, eam concomitante aut præcedente, potest esse voluntaria: Ergo & culpabilis ac peccaminosa. Major patet ex supra dictis, Minor probatur. Ut aliqua omisio sit voluntaria, sufficit quod aliquis possit, teneatur, & non faciat, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma supra qu. 6. art. 3. Ergo omisio absq; omni actu eam concomitante vel antecedente, potest esse voluntaria. Unde idem S. Doctor hic qu. 71. art. 5. cum sibi objecisset in secundo argumento, quod peccatum omissionis debet esse voluntarium, & quod hoc non potest habere sine actu, respondet: *Ad secundum dicendum quod aliquid dicitur voluntarium, non solum quia cadit super ipsum actum voluntarium, sed quia in voluntate nostra est, ut fiat, vel non fiat.*

E Respondeo concessã Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum, quod quando Theologi docent, quod ut aliqua omisio sit voluntaria, sufficit posse, teneri, & non facere; vel est sermo de requisitis solum ex parte actus primi, non excludendo ipsum actualem exercitium, neque actum à quo debet incipere; vel ly non facere, non sumitur pro carentia actus debiti nudè sumpta, sed ut associata

omnibus quæ necessaria sunt, ut terminet voluntatis exercitium, ac proinde aliquo actu, qui sit ratio talis exercitii. Vel, ut alia loquantur, ly, non facere, non sumitur purè negativè, & prout omnem suspensionem & negationem actus importat, sed privativè & moraliter, secundum quod talis negatio causatur à voluntate: unde cum voluntas non possit illam causare, nisi aliquem actum eam antecedentem aut comittantem habeat, ut supra ostensum est, per ly non facere non excluditur, sed subintelligitur actus voluntatis, omissionem concomitans, vel antecedens. Similiter quando S. Thomas ait *aliquid dici voluntarium, non solum quia cadit supra ipsum actus voluntatis, sed quia in potestate nostra est ut fiat, vel non fiat*, vel solum intendit aliquid posse esse voluntarium in actu primo sine aliquo actu voluntatis, in quantum in potestate hominis est velle vel nolle: vel posse dici voluntarium in actu secundo, sine actu directo & immediate ad omissionem terminato.

104. Objicies tertio: Omissio secundum suam essentiam & rationem formalem nullum includit actum, sed est mera carentia & privatio actus: Ergo potest poni seu dari à parte rei absque omni actu.

Sed concessio Antecedenti, negatur Consequentia: plura enim requiruntur ad existentiam rei, quæ non sunt de ejus essentia, ut patet in homine, qui non potest existere à parte rei sine quantitate, & existentia, quamvis neutra ad ejus essentiam & quidditatem pertineat: unde quamvis omissio in sua essentia & ratione specifica nullum includat actum, sed sit mera carentia actus; in individuo tamen & in exercitio non potest poni, nisi detur aliquis actus, qui sit causa vel occasio omittendi. Sicut licet corruptio ex suo conceptu formali non dicat actionem positivam, sed destructionem, tamen non potest exerceri in re sine actione positivâ; quia omnis corruptio est annexa alicui generationi, & introductioni formæ, quæ sit per actionem positivam.

105. Objicies quartò: Instante præcepto dilectionis Dei v. g. & advertentiâ obligationis, potest voluntas omnem actum suspendere, quo vel adimpleat præceptum, vel impletionem impediatur: Ergo dabilis est omissio peccaminosa & culpabilis absque ullo actu voluntatis, qui sit causa vel occasio illius. Consequentia patet: nam qui non adimplet præceptum, cum potest, & tenetur adimplere, peccat peccato omissionis. Antecedens etiam ex libertate voluntatis manifestum videtur: Nam voluntas, stante præcepto & advertentiâ obligationis, manet quoad exercitium libera respectu cujuscumque actus, atque adeo potest illum suspendere: Ergo potest non elicere actum quo præceptum adimpleat, vel adimplerem impediatur.

106. Respondeo negando Antecedens: stante enim advertentiâ intellectûs, & Deo non denegante suum concursum, non potest voluntas omnem actum collectivè suspendere, & libertatem suam per puram suspensionem actus exercere; neque ad exercitium libertatem id requiritur, sed solum quod possit suspendere quemcumque actum, & quamcumque volitionem aut volitionem divisivè: sicut materia prima potest quamcumque formam exuere divisivè, non tamen collectivè, & continuum in omnem partem sigillatim &

Tom. III.

A divisivè, non tamen simul & collectivè fecari. Ratio est primò, quia repugnat voluntatem velle omnem operationem suspendere, & ab ea cessare, nisi habeat actum volitionis, quo talem suspensionem velit, ut docet Cajetanus I. p. quæst. 64. art. 2. ubi ait, quod voluntas neque seipsam, neque alias potentias potest suspendere, nisi mediante actu, quod directè vel indirectè talè suspensionem velit. Secundò, quia si voluntas cessaret ab omni actu, maneret velut mortua in actu secundo, subindeque careret omni libertate in actu secundo, cum libertas, ut supra dicebamus, sit modus quidam seu species vitalitatis: unde tam repugnat dari exercitium merè negativum libertatis, seu omnis actus suspensivum, quam dari exercitium purè negativum vitalitatis, seu omnis motus & actionis vitalis suspensivum. Potest ergo voluntas, ratione libertatis exercitii quæ pollet, velle & non velle quodcumque objectum in particulari, & hunc vel illum actum, vel hoc aut illud objectum amplecti, aut relinquere, aut ad illud divertere; ad alium tamen actum vagè & disjunctivè necessitatur: sicut in opinione multorum, voluntas divina licet indifferens sit ad velle mundi productionem, & velle negationem illius, ad aliquod tamen istorum volendum necessitata est; & sicut in sententia Adversariorum, etsi voluntas necessitata non sit ad velle impletionem præcepti, aut velle negationem, aut ad puram omissionem determinate; ad aliquod tamen istorum vagè & confuse necessitata est.

B
C
107. Objicies quintò: Si instante obligatione alicujus præcepti affirmativi, v. g. dilectionis Dei, Deus denegaret voluntati præmotionem physicam, aut concursum simultaneum ad omnem actum positivum, cum huius præcepti adimplerem impossibilem, voluntas posset tale præceptum non implere, cum ad ejus impletionem præterminata non esset, ut supponimus, nec præventa auxilio efficaci, sed tantum sufficienti, & tamen tunc nullum actum cum huiusmodi præcepti adimplerem impossibilem eliceret; cum repugnet voluntati sine concursu Dei prævio & simultaneo operari: Ergo metaphysicè loquendo, & de potentia absoluta, non repugnat dari omissionem culpabilem, absque omni actu physico eam antecedente vel concomitante.

D Respondeo quòd licet in tali casu voluntas posset non diligere Deum, seu non ponere actum qui præcipitur, non posset tamen peccare peccato omissionis; quia cum exercitium libertatis debeat ab actu positivo incipere, & in casu positivo nullus actus positivus in voluntate existeret, negatio amoris non esset in actu secundo libera & voluntaria, sed solum in actu primo, subindeque non esset moralis & imputabilis ad culpam, sed pure naturalis & physica. Unde sicut D. Thomas I. p. qu. 63. art. 5. ad 3. docet Angelum in primo instanti potuisse mereri, non tamen peccare, quod non solum de peccato commissionis, sed etiam omissionis intelligendum est; ita hic dicendum est talem hominem, facta illa suppositione, posse quidem libere Deum amare & mereri, non tamen peccare, & libere omittere.

E Dices: Qui potest, & non facit id ad quod se teneri cognoscit, non excusatur à culpa, juxta illud Jacobi 4. *Scienti bonum & non facienti,*

Coq ij

peccatum est illi: Sed talis homo posset actum A amoris elicere, quia, ut supponimus, esset instructus auxilio sufficienti; & ad id se teneri cognosceret, cum etiam supponamus illum ad hujus præcepti obligationem advertere: Ergo non excusaretur à culpa, sed omisso hujus præcepti esset tunc peccaminosa & culpabilis.

Respondeo distinguendo Majorem: Qui potest & non facit negatione libera & voluntaria in actu secundo, nego: in casu autem posito negatio illa dilectionis Dei non esset libera, nec voluntaria in actu secundo, sed tantum in actu primo, defectu actus B positivivi, à quo exercitium libertatis inciperet; potestas enim ad impediendam omissionem, tantum illam constituit liberam in potentia & actu primo, non autem in exercitio & in actu secundo.

110. Objicies ultimò: Homo potest peccare peccato omissionis, exercendo actum, qui nec sit causa, nec occasio illius: Ergo & nullum omnino actum eliciendo. Consequentia videtur legitima; cum actus, qui nec est causa, nec occasio omissionis, non magis in eam influat, quam si nullus omnino daretur. Antecedens verò hoc exemplo suadetur: Potest aliquis Sacerdos vel se aperire breviarium, suspendendo tamen voluntatem recitandi, vel omittendi officium: si igitur ille reservet in tali suspensione usque ad mediam noctem, & non recitet officium; peccat peccato omissionis, & non tamen elicit actum qui sit causa vel occasio illius; apertio enim breviarii non potest dici causa vel occasio omissionis officij, cum potius sit dispositio & preparatio ad ejus recitationem.

111. Respondeo primò impossibile esse, quod sacerdos aperiendo breviarium possit suspendere voluntatem omittendi, vel recitandi officium, sine aliquo actu voluntatis, quo formaliter aut virtualiter talem suspensionem velit: nam ut supra ex Cajetano dicebamus voluntas neque seipsam, neque alias potencias potest suspendere, nisi mediante actu quo directè vel indirectè talem suspensionem velit.

112. Respondeo secundo, quod licet apertio illa breviarii non sit per se & ex natura sua, causa, vel occasio omissionis officij, per accidens tamen, & ratione circumstantiarum, potest esse causa illius, ex suppositione scilicet quod perseveret usque ad tempus, in quo urget præceptum recitationis officij, vel in quo amplius tale præceptum adimpleri nequeat, ut in casu proposito contingit.

ARTICVLVS III.

An omnis actus conjunctus cum omissione, & cum observantia præcepti affirmativi impossibilis sit in se malus, & habeat aliam malitiam à malitia omissionis?

PRO resolutione hujus difficultatis notandum est, actus impossibiles cum adimplerione præcepti, posse dupliciter conjungi cum omissione, scilicet ut causas, vel occasiones ipsius, sicut contingit cum quis propter ludum aut studium non audit sacrum; & concomitanter tantum, ut si quis statuat non audire sacrum,

vel propter pluviam, vel propter laborem itineris, & deinde ne maneat otiosus, dum tempus adimplendi præceptum instat, det operam ludo vel studio. Hoc præmissis, sit.

S. I.

Statuitur Prima Conclusio.

DICO primò, actum qui est causa vel occasio omittendi, etsi ex sua specie & objecto sit bonus, vitari ex omissione, & esse peccatum: actum verò qui nullatenus in omissionem influit, sed ad illam merè per accidens & concomitanter se habet, nisi alias malus sit, peccatum non esse, nec ex omissione, cui per accidens conjungitur, vitari.

Hæc conclusio communis est apud Theologos, & adeò certa, ut solâ explicatione indigeat. Sit ergo casus, quod aliquis propter desiderium & aviditatem studendi omittat missam, dicimus quod studium illud est malum; quia quamvis de se bonum, vitatur dum est ratio volendi aliquid malum, nimirum missæ omissionem: sicut cleemofyna, quamvis de se bona & honesta, vitatur dum movet hominem ad furtum; & universaliter bona intentio ex parte actuum humanorum offendimus. Si verò postquam homo ob pigritiam, vel laborem itineris, aut confusilem causam, decrevit non interesse sacro, tunc tempore quo urget præceptum audienti missam, studeat, vel in aliquo honesto opere se exerceat, dicimus quod opus illud non vitatur: quia supposita aliâ voluntate omittendi missam, materialiter & per accidens se habet ad ejus omissionem, & nullo modo in eam influat, aliâ si omnis actus concomitans omissionem, ex illa vitaretur, sequeretur illum, qui statuit non audire sacrum, debere tunc omnem alium actum quantumvis ex se honestum suspendere, & manere otiosum; quandoquidem si aliquem exerceret, in ipso peccaret.

Dices: D. Thomas qu. 2. de malo ar. 1. ad 7. ait: *Hoc ipsum quod est laudare Deum ore, potest malè fieri, si hoc fiat quando non debet, quando scilicet homo alia facere tenetur.* Ergo ex D. Thoma, omne opus de se cum adimplerione præcepti impossibile, exercitium tempore quo debet præceptum adimpleri, ex malicia omissionis vitatur.

Confirmatur ratione D. Thomæ: Omne tale opus fit de tempore indebito: Ergo vitatur ex circumstantia temporis. Consequentia patet, Antecedens probatur. Tale opus fit tempore quo homo tenebatur facere aliud: Ergo fit tempore indebito.

113. Respondeo D. Thomam intelligendum esse de opere laudandi Deum de facto impediendo observantiam præcepti affirmativi, & in omissionem influente; non verò de opere quod licet ex se sit impossibile cum observantia præcepti, de facto tamen eam non impedit, nec illo modo in ejus omissionem influat.

Ad confirmationem distinguendo Antecedens: fit tempore indebito, negativè & materialiter, concedo Antecedens: contrariè aut privativè & formaliter, nego Antecedens, & Consequentiam. Nam licet studium v. g. tunc non debeatur, in quo consistit esse negativè indebitum, & exercetur tempore quo instat præceptum audiendi missam, ac proinde tempore indebito